

УДК 821.161.2-1.09

ОБРАЗ РІДНОГО КРАЮ В ПОЕТИЧНІЙ МОДЕЛІ СВІТУ АНТОНА ЛІСОВСЬКОГО

Оксана КУЧЕРУК, доктор педагогічних наук, професор кафедри світової літератури та методик викладання філологічних дисциплін ННІ філології та журналістики Житомирського державного університету імені Івана Франка

Розкрито специфіку художнього світу житомирського поета А. Лісовського за текстами збірки поезій «Осінні мелодії». Шляхом лінгвопоетичного аналізу досліджено, що в текстах цієї збірки відбито дух Полісся й України, спосіб життя земляків, гуманне ставлення автора до рідної землі, до природи рідного краю, до його людей. Доведено, що вміщеним у збірці поезіям властиві високі ідеали добра, краси, людського щастя, дружби й взаєморозуміння між українським і польським народами. Визначено дидактичний потенціал поетичних текстів А. Лісовського.

Ключові слова: концепт «рідний край», поетичний текст, духовно-естетичний смисл, художній образ.

ОКСАНА КУЧЕРУК. ОБРАЗ РОДНОГО КРАЯ В ПОЭТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ МИРА АНТОНА ЛИСОВСКОГО

Раскрыта специфика художественного мира житомирского поэта А. Лисовского за текстами сборника поэзий «Осенние мелодии». Путем лингвопоэтического анализа исследовано, что в текстах этого сборника передан дух Полесья и Украины, способ жизни земляков, гуманное отношение автора к родной земле, к природе родного края, к его людям.

Показано, что для поэзий сборника характерны высокие идеалы добра, красоты, человеческого счастья, дружбы, а также взаимопонимания между украинским и польским народами. Определен дидактический потенциал поэтических текстов А. Лисовского.

Ключевые слова: концепт «родной край», поэтический текст, духовно-эстетический смысл, художественный образ.

OKSANA KUCHERUK. THE IMAGE OF THE NATIVE LAND IN POETIC MODEL OF ANTONI LISOWSKI

The article deals with the specifics of the art world of the Zhytomyr poet Alexander Lisowski for text collection of poems "Autumn melody." By linguistic-poetic analysis was investigated that the text of this collection reflect the spirit Polissia and Ukraine, lifestyle of countrymen, humane treatment of the author's native land, the nature of his native land, his people. It is proved that contained in a collection of poetry peculiar to the high ideals of goodness, beauty, human happiness, friendship and mutual understanding between the Ukrainian and Polish peoples. The author defined the didactic potential of poetic texts A. Lisowski.

Keywords: the concept of "homeland" poetic text, spiritual and aesthetic sense, artistic image.

У сучасному літературному процесі Житомирщини особне місце посідає поет Антон Михайлович Лісовський, який належить до «покоління, загубленого в холоді війни», – як зізнається сам поет в устами ліричного героя в поезії «Гірка вода». Аби належно пізнати художній світ митця слова, потрібно звернутися до витоків його духовності, естетичної культури й світоглядно-ціннісних орієнтирів. Народився поет Антон Лісовський 1 квітня 1934 року в с. Клітня Малинського району Житомирської області, на Поліській землі, у родині вчителя.

Від самого народження вбирав у себе красу й мудрість рідного краю, багато років жив і вчителював на Народиччині. З 1981 року по 2015 рік працював на посаді доцента, згодом професора в Житомирському університеті імені Івана Франка. Крім низки науково-методичних праць, видав дві збірки власних поезій: «Роздуми» й «Осінні мелодії». За влучною характеристикою професора В. Єршова, серед «Роздумів» і «Осінніх мелодій» А. Лісовський постає як інтелігент у сотому поколінні, праправнук Міцкевичів, дитя Пушкінське, Шевченком хрещене й благословенне [1, с. 98].

Загалом образний світ художніх текстів авторів Житомирщини привертав увагу багатьох філологів, відповідно різні аспекти дослідження цього світу у творчості окремих письменників представлені в наукових студіях П. Білоуса, Л. Бондарчук, В. Башманівського, Л. Монастирецького, С. Пультера та ін. Однак поетична творчість Антона Лісовського не була предметом спеціальних досліджень учених.

Мета публікації – розкрити специфіку художньої моделі світу поета А. Лісовського й місце в ній образу-концепту рідного краю за текстами збірки поезій «Осінні мелодії». Складний характер цього концепту, зумовлений філософськими, етнічними, регіональними, міфологічними, релігійними та іншими чинниками, вимагає врахування різних аспектів його в межах пропонованої розвідки. Цілком слушно В. Кононенко зазначає: «Для висвітлення смислу концепту потрібне залучення широкого набору додаткових щодо значення слова-поняття показників смислу, семантичних конотацій, асоціативних, аксіологічних та інших параметрів, які лише в своїй сукупності дозволять наблизитися до смислу концепту» [2, с.15]. Сам художній концепт, за А. Сірант, – це «структура когнітивного рівня мовної особистості, репрезентована мовними одиницями, засобами художньої образності, яка відображає художньо-образне світосприйняття та має лінгвокультурну специфіку» [5, с.314].

Художня модель світу у творчості письменника – це сукупність уявлень автора про навколишню дійсність, відображених за допомогою художніх засобів мови. Для визначення місця образу рідного краю в художній картині світу А. Лісовського звернемося до його поетичних текстів, зокрема до збірки «Осінні мелодії», що вміщує 108 поезій, об'єднаних ідейно-тематичним задумом автора – виразити в художній формі складність, суперечливість буття, радощі і болі, які випали на людську долю й долю рідного краю. Сама назва збірки виражає авторський трохи меланхолійний настрій зрілого, сповненого досвіду, митця слова. Цей настрій у поезіях збірки часто виражається в образі суму й психологічно передається читачеві, навіює йому асоціації, співвідносні з авторським задумом.

Так, у художньому тексті «*Дві стежки*» суперечливість настрою ліричного героя А. Лісовський поетично виражає за допомогою образів стежок. Та це не просто стежки («*стежка надії*» і «*стежка розлук*»), у поетичному контексті вони вступають в опозиційні відношення й набувають прирощених смислів, ідею яких увиразнюють антоніми (*вужчає/ ширшає*) у межах стилістичного прийому антитези: «*І все вужчає стежка надії, / і все ширшає стежка розлук*».

Вираз «мелодії осені» у звичайному дискурсі – це художньо осмислена послідовність ритмічно організованих звуків, які характерні для відповідної пори року, а образна назва збірки поезій «Осінні мелодії» приховує й відкриває вдумливому читачеві духовний смисл, у якому простежується усвідомлений автором зв'язок осінньої пори року й пізнього віку людини, а також відчуття швидкоплинності життя. Ідею, закладену у вказаній назві, поет творчо розвиває в поетичних текстах збірки.

Особливо пронизує мотив «осінніх мелодій» поезію «*Людина і світ*». У цьому вірші глибоку філософію, складний характер людського життя автор намагається передати за допомогою суперечливих картин, виписаних з використанням зорових і слухових образів: світ, з одного боку, «*пестить*

первоцвітом» людину, в *«гаї замріяні веде», «стрічає солов'ями, / Піснями у вишневому саду»,* а з іншого – *«закохавши в себе до нестями, / Посіє в серці тугу і біду»,* людина, *«пізнавши і трагедії, і муки»,* за життя *«марніє в горі і жалю, / Та і в журбі до нього тягне руки / І промовляє пошепки: люблю!»;* бачачи, як людина тяжко працює, *«Світ на прощання їй дарує осінь / І невмирущу тугу журавлів».* У рядках-роздумах цієї поезії автор крізь призму світоглядних цінностей і художньо-естетичних домінант поетично зрілого мислення метафорично передає правду людського життя. Водночас впадає в око те, що поет сприймає світ через призму рідного краю, атрибутами якого є *солов'ї, вишневий сад, журавлі.*

Сумний настрій митця, викликаний реаліями сьогодення, пронизує поезію *«Бабусин Новий рік».* Автор заглиблюється у філософію життя сучасної пересічної людини. Зображений поетом мотив самотньої старості (метафора *«іде старість»*) підкреслює невтішну реальність, а епітети *«сумна», «самотня»* посилюють семантику старості й психологізм душевних переживань ліричного героя, нагнітають відчуття безнадії. Художні засоби розкривають глибокі механізми асоціювання автора, що можна простежити, наприклад, в останній строфі:

*Іде сумна, самотня старість,
І гірко пишеться есе,
Коли бабуся із базару
Убогу гілочку несе [3, с.28].*

Цією поезією автор хоче сказати нам: світ не без добрих людей (*«Бабусі гілочку ялини / Дав якось добрий чоловік»*); нині є все, однак люди в рідному краї бідують, немає грошей, мала пенсія; головне ж – самотньої старості ніхто не заслужив, надто бабуся, у якої є діти й онуки, та змушені покинути свою землю, розбрестися по всьому світу з метою заробітків, а вона приречена бідно стрічати свято Нового року – сама.

Образ «осінніх мелодій» у назві збірки – це символ роздумів сповненого життєвого досвіду митця як духовно зрілої мовної особистості. Автор устами ліричного героя поезії «Роздум» щиро зізнається про тяглість свого життя, поетично виражає потаємні емоції, спогади, використовуючи при цьому міфологічний образ *русалок*, що надає романтичної конотації зображеному:

Нехай не гасне серця спів,
Хоч ми доріг пройшли немало
І всі *русалки* наших днів
Давно бабусями вже стали [3, с.16].

Створюючи поетичну модель світу, А. Лісовський робить спробу по-філософськи осмислити уявлення про воду як один із першоелементів буття, що несе «*скорботну минулого пам'ять*». У вірші «*Пам'ять води*» архетипний образ води має змінну сутність, його конкретизують апелювативні назви: *дощі, грози, сльози, море, краплі*. Ці лексеми в сусідстві з іншими словами поетизують метаморфози води, перехід з одного стану в інший: сльози колись стікалися в море – і ми уявляємо, як воно увібрало в себе людські страждання, а нині ті сльози трансформувалися, не зникли, а набрали нової якості, перетворилися на дощі й грози. У авторській картині світу художньо-поетичне осмислення печального минулого (насамперед, як уявляється, рідного краю) виражається в метафоричному образі *води*, що є носієм ідеї історичної пам'яті:

Тож до нас *промовляє дощами*
Невмираюча пам'ять води [3, с.32].

Реальний світ у художній рецепції Лісовського-лірика закономірно постає насамперед в поетичних образах природи рідного краю й людей Народиччини. У свідомості людини рідний край – це місцевість, де вона народилася, а в широкому розуміння – Батьківщина. Структура концепту «*рідний край*» багатокomпонентна, вона включає такі внутрішньо пов'язані

складники: рідна земля (її природа, історія, побут, традиції, звичаї), Батьківщина, рідна хата, родина, рід, рідне місто (село, селище, хутір), родичі, земляки, стосунки між членами родини, роду, земляками тощо. За В. Ніконовою, «вербальні репрезентанти концептів слугують підґрунтям для реконструкції концептуальних структур (концептуальних метафоричних схем), що об'єктивують ті чи інші особливості художніх концептів» [4].

У поезії Антона Лісовського «Лелеки» художній концепт рідного краю репрезентує заголовна назва, вона позначає смисловий атрибут цього концепту. Лелеки у свідомості українців символізують відданість рідному краю, відповідно автор пише: «*В рідний край прилітають лелеки/ Навесні уже тисячі літ*». Крім цього, у поетичній тканині тексту, за авторським задумом, лелеки уособлюють єдність, а ось серед людей, як із сумом пише А. Лісовський, «*щось єднання нема*». Роздумуючи над цією проблемою, поет спрямовує на читача риторичне запитання, яке виконує експресивну функцію – образно виражає сумніви й відповідь:

Може, треба людині навчитись

Бачить цінність життя у лелек? [3, с.15].

У поетичних творах збірки «Осінні мелодії» А. Лісовського зображено поліську дійсність. Згаданий перед цим образ-символ простежується і в поезії «*Бусли*» (загальновідомо, що бусел – це лелека):

Ми у селі поліському росли,

Та не вдалося бачити нікому,

Як покидають рідний край бусли

І як вони вертаються додому [3, с.17].

Бусли здавна вважалися в українців символом батьківщини, любові до рідної землі, України. У наведеному тексті виринає образ поліського села, а далі в цій поезії ще й образ хати як символи рідного краю поета.

У поезії «*Приходили весни*» образ рідного краю виражено атрибутивними словосполученнями «*моє Полісся*» та «*березовий сік*», автор образно реалізує художній задум і пише:

Березовий сік на моєму Поліссі –

Як ранішні сльози землі [3, с.24].

Небайдужий читач обов'язково включиться у творчий процес сприйняття згаданої поезії, на основі широких асоціацій домислить, із чим пов'язані сльози рідної землі. У вірші «*Гроза*» образ рідного краю формується в контексті опозиції *наш дім / чужий дім*. Зіставляючи ці поняття, автор з тривогою пише, що десь іде гроза над чужим, незнайомим домом, «*грози чужі й до нас / Можуть в дім увірватись просто*».

У поезії «*Ветерани*» образ рідного краю актуалізується на тлі таких тематично пов'язаних концептів, як: *батько, син, правнуки, родина, святі родинні реліквії, Батьківщина*. Поєднання відповідних мовних знаків синтагматичними зв'язками між собою та з лексемами, які позначають систему цінностей – *честь, історія, незалежність*, увиразнює дидактичну думку автора про те, що честь і незалежність Батьківщини виростає з честі та історії родини, гарною традицією в якій є зберігати родинні реліквії, бо ж, очевидно, мають чудодійну силу.

Прагнення до художнього осмислення регіональної дійсності виявилось в поезії «*Поліська елегія*». У цьому творі образ рідного краю яскраво репрезентують топонім *Звягель*, гідронім *Случ*, особливе місце у створенні цього образу займає вживання антропонімів *Леся, Українка*, які сукупно виступають символом України, мужності, стійкості, нездоланності духу. Автор обіграв антропонімічну назву, віддавши данину величі поетеси-землячки з ім'ям України, – і з'явився поетичний образ «*Велика Українка*», який у читача (реципієнта) викликає широкі асоціації, пов'язані з рідним краєм та українською культурою. Особливу текстотворчу роль у «*Поліській елегії*» виконує повторне використання цілої строфи, яка несе ідейно-

художній задум автора, виражає гордість поета за те, що саме поліська земля подарувала світові Лесю Українку:

Мабуть, немає старості у міст,
У лісі ті ж чебрець і материнка...
З землі цієї, з таїни цих місць

Прийшла в життя *Велика Українка* [3, с.25-26].

Художній світ поезій А. Лісовського близький поліщукам, життя яких проходило в селі, де були білі хати, криниці з журавлями, «*А журавель завжди допомагав / Тягти відро з водою із криниці*». Образ криниці з журавлем викликає у свідомості ліричного героя вірша «*Журавель*» світлі спогади. Однак пройшли роки. Автор з тугою згадує про ті часи, сповнені приємних асоціацій, коли набирав воду в криниці з журавлем, зіставляє своє минуле із сьогоденням, роздумує, як стало важко жити й нікому допомогти нести вже не воду, а тягар життя:

Давно нема *криниці з журавлем*,
Нові часи ти нині дав нам, Боже,
Щодень *все важчу ношу ми несем*,
Яку нести *ніхто не допоможе*.

Життя той час далекий віддаля,
Та не забудь *криниці біля хати*,
І нічим замінити *журавля*,
Що помагав нам воду піднімати [3, с.29].

Поетичний світ автора наведених рядків виражається в образах *хати*, *криниці з журавлем*, що здавна у свідомості українців символізують батьківщину, рідне село.

За фахом А. Лісовський – педагог-словесник, довгий час був викладачем Житомирського державного університету імені Івана Франка. Цим пояснюється той факт, що рідний край у поетичній моделі світу

А. Лісовського представлено в образі університету – це, як пише сам автор, «*наша alma mater*» (дослівно з латинської мови мати-годувальниця):

В ранкових вікнах сонячне багаття,

Іван Франко, що кличе на поріг...

Це дім добра. Це *наша alma mater*,

Де витоки учительських доріг <...> («Alma Mater») [3, с.19].

У поданому контексті свідомо використана латинська алегорична назва університету, який автор образно називає «*дім добра*», відображає духовний світогляд поета, його мовну свідомість, пов'язану, очевидно, із тим, що мовою науки довгий час вважалася латина як одна з найдавніших писемних індоєвропейських мов.

Закоханий у рідний край, А. Лісовський не міг обійти тему Чорнобильської трагедії, їй поет присвятив низку поезій («*Під полинною зорею*», «*Чорнобильська елегія*», «*Мадонна*», «*Чорна береза*», «*Чорнобиль ювілейний*» та інші). Осмислюючи цю трагедію, автор створює символічні поетичні образи: образ *полинної зорі* як символ смерті, печалі, божої кари; образ *Чорнобильської елегії*, що символізує смуток, навіяний Чорнобильською трагедією; образ *Мадонни* – символ трагічної долі жінки-матері; образ *чорної берези* як символ Чорнобильської трагедії; образ *дочорнобильської пори*, що символізує багатство й щедрість землі, та протилежний образ *післячорнобильського часу* як символ страхів, болю розлуки, утрат.

Лірика А. Лісовського позначена любов'ю до рідного краю, його добрих, щиросердних і працьовитих людей. Приємні спогади про благодатний батьківський край поетично передано в поезії «*Народичі*»:

Сусіди в Овручі і Малині –

Старі нам заздрили й малі,

Що діячі наук прославлені

На нашій вирости землі... [3, с.77].

Заглиблюючись у внутрішню форму заголовного слова вірша «Народичі», поет шукає й відкриває приховані асоціативні зв'язки для створення поетичного образу рідного краю: *«Тут, може, друзі, може, родичі/ З ріки водиці напились, / І почали рости Народичі ...»*. Автор майстерно обіграє власні назви – топонім Народичі, гідроніми Жерев, Уж, що репрезентують рідний край, згадує односельців, які *«несли для краю благодать»*: *«За полем льону, за надоями / Людину бачили вони»* (про Мельника й Букшу); *«Спішили в клініку до Куцого, / Що справу знав свою, як Бог»*; *«До Володимира Лісовського / Людину стежечка вела»* (якщо боліло серце), – сповнений патріотизму, гордості за батьківщину, Антон Лісовський поетично узагальнює *«І йшла легендою щасливою / В віки Народицька земля»*. Та світлі спогади змінює чорнобильська тема, автор, уживаючи метонімію, із сумом пише, що ця земля (тобто люди, які проживали на цій землі) *«І дорости могла б до Нобеля, / Якби у квітні, в ніч глуху»* не трапилася біда – Чорнобильська трагедія. Щоб емоційно вплинути на читача, автор використовує епітетний образ *глухої ночі* – за народнопоетичною традицією, все погане відбувається пізньої ночі. Тепер у жителів Народичів одне бажання – перемогти страшні наслідки цієї трагедії. У межах регіонально позначеного поетичного часопростору (хронотопу) цього вірша читач сприймає дочорнобильський період як відображення щасливого життя, а післячорнобильський – як такий, що сповнений *«мужньою трагічністю»*. Автор поетично захоплюється своїми земляками: *«І в тому їх висока суть, / Як виживають тут і борються, / Сміються, плачуть і живуть»*. Нагромадження дієслів, уживання серед них антонімічної пари (*сміються/ плачуть*) дає змогу поетові передати складність життя з його протиріччями й турботами. Незважаючи на сумний настрій ліричного героя, автор закінчує поезію відповідно до своїх духовних пріоритетів оптимістично:

Тут люди дружні, наче родичі...

На берегах крутих ріки

Живуть надією Народичі,

В майбутні дивлячись віки [3, с.78].

Круті береги ріки в наведених рядках викликають асоціації нелегкого життя з його різними перипетіями. Поєднуючи метафору з епітетами, порівнянням, метонімією, автор наведеної строфи створює власну картину світу, у якій особливе місце займає рідний край в образі *Народичів* і протилежна розпачу *надія* як віра в краще майбутнє цього краю.

Вірші про Чорнобиль закономірно сповнені туги й болю. У поезії «*Чорнобильська елегія*» душевний стан, викликаний спогадами про Чорнобильську трагедію, автор виражає через екзистенційний роздум ліричного героя про власні переживання в жанрі елегії як ліричного вірша, якому властивий медитативний, сумний характер. Тому зміст поезії в єдності з формою зумовлює й у читача елегійний настрій. Водночас художня картина світу, навіяна чорнобильським мотивом й «осіннім» станом ліричного героя, не викликає в автора безнадійного напряму думок і почуттів:

Час минув, і стежина жадана

Кличе в далеч *надію* сама.

Я іду під склепінням туману,

А тебе за туманом нема [3, с.71].

Як бачимо з наведеного контексту, образ надії в «*Чорнобильській елегії*» є, але ліричний герой залишається сам. Настрій ліричного героя такий же суперечливий, як і саме людське життя, – то сповнений оптимізму, то сумний.

У контексті чорнобильської тематики особливо вражає поезія «*Чорнобиль*», автор пише почуттями й створює сумну картину рідного краю, в якій домінує семантика чорного кольору, виражена епітетом *чорний*, що створює в уяві читача образ страшного горя:

Чорним болем чорнобиль ліг

На поля, на луги, на трави.

Чорний квітень упав до ніг,
А за квітнем і *чорний* травень.

Чорним болем *чорнобиль* ліг
На *поліського* краю долю.
Чорним снігом став білий сніг,
Стало *чорним* квітуче поле <...> [З, с.72].

Автору болить душа за долю рідного краю. Текстотворча кольорема, що вербально позначає чорну барву, символізує страшну біду, яка випала на долю поліського краю, і водночас є засобом психологізму в поезії, бо поглиблено зображує душевне переживання ліричного героя. У народній свідомості чорний колір має негативні конотації, асоціюється з хворобою, злом, темрявою, смертю. Опираючись на народну традицію й власні відчуття, автор використовує назву чорного кольору, щоб виразити власні емоції, думки, відчуття, викликані наслідками Чорнобильської катастрофи й у такий спосіб передати уявлення про важкий душевний стан ліричного героя, навіяний цією трагедією.

За відповідною кольороназвою читач бачить приховані смисли – уявлення про горе, смерть, а також авторську оцінку зображеного. Ідейно-художній меті аналізованої поезії підпорядковані анафора – повторення того самого рядка на початку строф як когезійний засіб, створені автором метафоричні образи «*чорнобиль ліг*», «*Чорнобиль сіє*», колірні епітети з переносно-метафоричним значенням «*чорний біль*», «*чорний квітень*», «*чорний травень*», «*чорний сніг*», антитеза «*Чорним снігом став білий сніг*», гіпербола «*ліс хрестів*».

У кількамовному контексті збірки «Осінні мелодії» відображено кроскультурний досвід автора як духовної мовної особистості. Так, у вірші на Чорнобильську тематику «*Під полинною зорею*» інтертекстуальний, точніше паратекстуальний, елемент – епіграф російською мовою з «Об'явлення Івана

Богослова» (останньої книги Нового Завіту в Біблії) виражає міжтекстові зв'язки, формує передзнання, важливе для розуміння духовного смислу поезії. Завдяки цьому інтертексту автор вводить у мовно-поетичний контекст свого вірша біблійний мотив апокаліпсису відповідно до ідейно-тематичного задуму.

Думки й почуття Лісовського-поета нерозривно пов'язані з рідною землею, водночас у фрагментах поетичної моделі світу А.Лісовського окреме місце займає образ Польщі. Так, розділ «Fesienny szkic» збірки «Осінні мелодії» містить поезію «*U każdego Polaka*», у якій автор стверджує, що в кожного поляка своя дорога до Польщі через бурі, тривоги й клопоти, через пісні, райдуги над полем, весняні надії, втрати, біль; у червоних маках слави й похвали він іде через битви повстанської Варшави. Водночас словами ліричного героя поет виражає свою єдину життєву дорогу через приязнь до Польщі й до України:

Dróg wiele na świecie,
A moja jedyna
Przez przyjaźń do Polski
I do Ukrainy [3, с.84].

Застосований у поезії «*U każdego Polaka*» семантико-композиційний паралелізм пов'язує мотив життєвої дороги поляка і мотив власної дороги поета, переданий його ліричному героєві, що загалом увиразнює поетику вірша. Позначена особливість життєвої дороги автора пояснюється, очевидно, тим, що в жилах поета тече українська й польська кров.

Усвідомлення власної приналежності до двох культурних світів спонукало автора до написання поезії «*Festyn polonijny*». Впадає в око те, що рідний край постійно в думках і серці поета. Образний світ поезії відображає його задум і настрої, викликаний проведенням у Житомирі, на берегах річки Тетерів, фестивалю польської культури, на якому «*Два стяги – Польщі й*

України / Стрічають радісно гостей». Емоційно піднесений настрій поета лягає на образно-метафоричні рядки:

Осінні клени і берези

І з ними *Тетерів* – ріка

В класичних ритмах *полонезу*

Шукають відгук *гопака* [3, с.91].

Так щиро міг написати лише поет, якому властиве тонке чуття слова й широкий кругозір. Ключовими лексемами-образами в наведеній строфі є *полонез* і *гопак*, вони символічно виражають ідею єдності й дружби польського й українського народів. Увесь вірш пронизаний цією ідеєю, а в кінці автор, використовуючи аналітичну форму наказового способу дієслова для творення метафоричного образу й інтертекстуальні елементи, що репрезентують цитати зі священних гімнів українців і поляків, виражає побажання, заклик до єдності народів із життєстверджуючою метою:

Хай лине свято наше спільне

У всі міста і села,

Щоб *«ще не вмерла Україна»*

І *«Polska nie zginęła»* [3, с. 91].

Підсумовуючи, потрібно підкреслити, що в поетичній моделі світу А. Лісовського відображено суперечливу дійсність, складність людського буття. Автор сприймає дійсність крізь призму рідного краю, що допоміг йому сформуванню характеру, у якому має місце добро, краса, істина, любов до ближнього, вдячність односельцям, терпіння й надія. Рідний край – це світ, у якому поет народився, пізнав радощі й тривоги, за який йому болить душа, тому цей край займає особливе місце у мовно-поетичній свідомості А. Лісовського як синтез національного, регіонального, індивідуально-особистого. У збірці поезій *«Осінні мелодії»* асоціативно-сміслові поле концепту *рідний край* вербально представлене власними назвами населених пунктів *Народичі, Житомир, Чорнобиль, Звягель*, онімом *Україна*,

антропонімами *Велика Українка, Іван Франко, Мельник, Куций, Володимир Лісовський*, гідронімами *Жерев, Уж, Тетерів*, сполуками *село поліське, край рідний*, загальними назвами *хата, криниця, лелеки* й т. ін., які виражають смислові атрибути цього концепту, – наведені назви сукупно формують образ рідного краю як малої батьківщини і великої України.

Потрібно відзначити прозорий зміст, доступний для сприймання, й глибину духовно-естетичних смислів лірики Антона Лісовського. У поетиці текстів збірки «Осінні мелодії» відбито дух Полісся й України, спосіб життя земляків, гуманне ставлення автора до рідної землі, до природи рідного краю, до його добрих, працьовитих і щирих людей. Прочитання цих текстів спонукає до рецептивної рефлексії, роздумів, міркувань про життєві пріоритети. В одному із розділів аналізованої збірки поет зображує трагедію рідного краю через призму Чорнобильської катастрофи. Незважаючи на те, що збірка пронизана елегійним настроєм, уміщеним у ній поезіям властиві високі ідеали добра, краси, людського щастя, дружби й взаєморозуміння між українським і польським народами.

Антон Лісовський – поет і педагог в одній особі, тому, творчо виражаючи думки, переживання, духовно-естетичний досвід, свідомо наповнює свої поетичні тексти дидактичним смислом – формує в читача міжкультурну свідомість, пам'ять минулого, виховує любов до рідної землі, повагу до людей, бережне ставлення до культури свого народу як духовної основи людського буття.

Перспективними є дослідження особливостей авторської концептосфери, філософії життя, біблійних мотивів у поезіях Антона Лісовського.

Література

1. Ершов В. Антону Михайловичу Лисовському / Владимир Ершов // Лісовський А. М. Від душі : [збірка поезій]. – Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2014. – С. 97–99.
2. Кононенко В. Концепти українського дискурсу : [монографія] / Віталій Кононенко. – Київ – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – 248 с.
3. Лісовський А. М. Осінні мелодії : [збірка поезій] / Антон Лісовський. – Житомир : Котвицький, 2008. – 100 с.
4. Ніконова В.Г. Системна організація асоціативно-сміслового поля художнього концепту (на матеріалі трагедій Шекспіра) / В. Г. Ніконова // <http://shakespeare.zp.ua/texts.item.193>
5. Сірант А. Концептосфера художньої картини світу та концепт як її основний елемент / Алла Сірант // Семантика мови і тексту : [матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21–23 вересня 2009 р.)]. – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2009. – Частина II. – С. 312–314.